

שבת קדש

ר"ת	יציאה	כניסה	
5:48	5:15	4:01	ירושלים
5:50	5:17	4:15	תל אביב

פרשת ויצא

גליון מס' 5

בזכות צניעות שהיתה ברזל

חכמה מתנהג בצניעות, הרי צניעות מחוברת במהותה לחכמה, וכאן הבן שואל מה ענין שמיטה אצל הר סיני ?

אמרו חז"ל במסכת קידושין (מט:): גסות סימן לעניות בתורה כלומר מי שהוא עני בתורה ולא זכה ללמוד כדבעי, בהכרח מגיע למידת הגאווה, מכלל הן אתה שומע לאו מי שבאמת עשיר בתורה, מגיע למידת ענווה !

ולכאורה ההיגיון אומר להיפך מי שעשיר בתורה יש לו במה להתגאות, ומי שהוא עני בתורה עדיף לו להתחבא ולשתוק ולא להתבלט ולהתנהג בגאווה ? חז"ל בעומק דעתם קבעו בדיוק להיפך, מי שהוא עשיר בתורה, יש לו במה להתגאות, אבל אין לו צורך להתגאות, מי שכריסו מלא בש"ס ובפוסקים, מכיר את ערך עצמו, יש לו חזק פנימי, אינו צריך הערכה חיצונית, ולכן אינו מתבלט כלל ! אבל להיפך מי שלוקה בריקנות, והוא עני בתורה, ואין עני אלא עני בדעת, אין לו שום ערך עצמי, ולכן צריך הערכה מבחוץ, משום כך יש לו צורך להתבלט ולהתגאות, למשוך תשומת לב של אחרים, הוא מצליח להעריך את עצמו רק ביחס לאחרים: אם הוא מרגיש שהוא יותר טוב מאחרים, אז הוא שוה משהו, ולכן יש לו דחף פנימי לדרוך עליהם ולהתנהג בהתנשאות. ולפעמים גם כשעושה חסד לשני, אין כוונתו לעזור לשני, אלא להרגיש שהוא הנותן והשני הוא המקבל, ואז להתנשא עליו ולהרגיש יותר גבוה ממנו, לכן קבעו חכמים "חסד לאומים חטאת", כל מטרת החסד שלהם היא בהתנשאות ובהשתלטות על אחרים, שאחרים יהיו תמיד משועבדים להם בהכרת הטוב ! הרב דסלר היה אומר שהחסד הכי מושלם הוא לאפשר לשני להחזיר לו חסד ולא להשאיר אותו בתחושה תמידית של מחויבות והשתעבדות.

אומר דעת זקנים מבעלי התוספות שהסימנים שמסר יעקב לרחל, הם בעצם עיקר המצוות שמוטלות על נשים שהן נדה, חלה, והדלקת הנר, ואכן רחל מסרה אותם ללאה, לא בתוך מגלה סוד אלא מתוך הדרכה לכלה, להכין אותה לבנות בית נאמן בישראל, ולאה בכלל לא ידעה שהיו סימנים. היא לא ידעה את העוץ ותעצומות נפש של רחל, לכן אמרה לה "המעט קחתך את אישי" כי במשך כל החיים שלה לא ידעה בכלל שמסרה לה סימנים סודיים וויתרה בזה על בעלה.

במסכת מנחות (קט:): מסופר על שמעון הצדיק ששימש ככהונה גדולה, והיה לו שתי בנים, שם האחד שמעי שהיה הבכור, ושם השני חניו, חניו היה ת"ח ושמעי עם הארץ, לכן אף ששמעי היה

אמרו חכמים במסכת מגילה (י"ג:): בזכות צניעות שהיתה בה ברחל, זכתה ויצאה ממנה שאול המלך שגם הוא היה צנוע, כמו שכתוב ולא הגיד דבר המלוכה. ובזכות הצניעות שהיה לו לשאול, זכה ויצאה ממנו אסתר המלכה שגם היא הצטיינה במידת הצניעות, כמו שכתוב ולא הגידה את עמה ואת מולדתה.

יש כמה שאלות בביאור מאמר חז"ל זה :

חדא, איך אפשר להגדיר את המעשה של רחל כמעשה של צניעות, הרי לכאורה יש כאן היפך מהצניעות, יעקב אבינו מסר לה סימנים, והיה סוד בינו לבינה, והיא הלכה וגילתה את זה לאחותה, הרי הפוך מן הצניעות ? יתירה מזאת, לכאורה ההגדרה הכי מדויקת של גדולתה של רחל היא ותרנות, מידת החסד ואפילו מסירות נפש אבל מה זה קשור בכלל לצניעות ?

ותו, נכון שאצל שאול המלך אפשר לומר דמה שלא הגיד את דבר המלוכה זה כן קשור לצניעות, שלא הלך לפרסם ולהכריז בקול רם שהוא נמשח למלוכה, אבל שוב אצל אסתר המלכה חוזרת הקושיא, מה שלא הגיד עמה ומולדתה, אינו קשור לצניעות, אלא יותר לאמונת חכמים, הרי מרדכי ציווה לה שלא לגלות, והיא עמדה בלחץ אדיר מצד אחשוורוש ונהגה בתמימות ובלי חשבונות, ולמה חז"ל הגדירו את זה כצניעות ?

ראובן חזר מן השדה ומצא דודים, ורצה למסור לאמא שלו, רחל קפצה על ההזדמנות וביקשה מלאה שתיתן לה את הדודאים, רחל עדיין לא זכתה אז לפרי בטן, והדודאים ידועים הם כסגולה לזרע של קיימא, ולכן מובן היטב את בקשתה של רחל. כל מי שיש לו לב רחום, היה מבין ונושא בעול עם המצוקה של רחל, והנה לאה הגיבה בחריפות ובאופן תמוה ביותר "המעט קחתך את אישי, ולקחת גם את דודאי בני" ? לאה סבלה מאוד בידועה שרחל חביבה ממנה בעיני יעקב, אבל איך להבין את התקיפות שלה, וכי רחל אכן לקחה ממנה את בעלה, רחל ויתרה לה את בעלה חסד עצום מתוך מסירות של ממש, ואיך לאה היתה משיבה רעה תחת טובה ?? איך היא יכולה להתכחש למציאות ולסלף אותה, הרי רחל מסרה לה את הסימנים ?

שורש השאלות ששאלנו נובע מכך, שאין לנו הבנה נכונה במידת הצניעות ובמהותה, אנחנו מקשרים צניעות לענין של לבוש בלבד, של תקנון, בלי לתפוס את התוכן האמיתי של מידה זו : מצאנו בספר משלי "ואת צנועים חכמה" כאן הפסוק מקשר צניעות לחכמה ולא ללבוש ולא להופעה החיצונית, אלא מי שיש לו

הבכור, החליט שמעון הצדיק שחניו ישמש תחתיו לאחר פטירתו, הוא רצה לכבד את הת"ח ולא את האח הבכור, אמנם חניו שראה את צער אחיו החליט לוותר על המשרה המכובדת ולמוסרה לאחיו, ממש מעשה של גבורה !

1) ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה, משמע שיצחק היה גר בבאר שבע ואז יעקב יצא ממנו כדי ללכת לחון, ואילו היה בסוף פרשת וישלח, כשיעקב חזר אצל אביו, כתוב שהלך לחברון, משמע שיצחק היה בחברון ? ואף אם תמצא לומר שיצחק שינה מקום מגוריו מבאר שבע לחברון, והתורה לא ראתה צורך לפרט את זה, מצאנו עוד בסוף פרשת וירא, שאחרי עקידת יצחק חזר אברהם לבאר שבע, משמע ששרה היתה גרה בבאר שבע. ואילו בתחילת חיי שרה כתוב "ותמות שרה בקרית ארבע, היא חברון", ואם היתה גרה בחברון, למה הלך אברהם לבאר שבע בכלל ?

2) במסכת מגילה (י"ז.) כתוב שיעקב נענש כ"ב שנה עם יוסף הצדיק כנגד כל אותן שנים ששהה בבית לבן ולא קיים כיבוד אב ואם. ולכאורה דבר זה פלא, שהרי יצחק אמר לו בפירוש ללכת אצל לבן ולקחת אשה, ואם כן כל 14 שנה שעבד בשביל רחל ולא, לא היה לו להענש בכלל ? ותו רבקה אמרה לו גם כן לנסוע לבית לבן, אבל מטעם אחר, והיינו כדי לברוח מעשיו אחיו, ורבקה אמרה בפירוש כשתראה שחמת אחיו שככה היא תשלח שליח להודיע ליעקב, ואכן יעקב המתין עד בואו של שליח, ואפילו כשעבד שש שנים אח"כ כדי להרוויח פרנסתו, עדיין קיים ציווי אמו, שאמרה לו להמתין עד השליח, ולכן צ"ע איפוא ביטל כיבוד אב ואם. אדרבה קיים גם ציווי אביו וגם ציווי של אמו ?

3) שם במסכת מגילה (י"ז.) למדנו "גדול תלמוד תורה מהכיבוד אב ואם, שיעקב נענש על כל השנים ששהה בבית לבן על מה שלא קיים כיבוד אב ואם ולא נענש על מה שלמד תורה אצל שם ועבר במשך 14 שנים. וצ"ע מנא להו חז"ל הא ? שמא נענש באמת על תלמוד תורה, ולא נענש על מה ששהה בבית לבן, כי אכן על עצם השהייה כן הצטווה מאביו ואמו ועל התלמוד תורה לא הצטווה מהם כלל ? (עיין שו"ת חתם סופר חושן משפט סימן ט)

4) כתב התרומת הדשן (סימן מ) בבחור שחשקה נפשו ללמוד תורה במדינה רחוקה, ואביו שדאג לו התנגד לכך, הדין הוא שאינו צריך לשמוע לאביו, כי גדול תלמוד תורה יותר מכיבוד אב ואם, והיינו שתלמוד תורה דוחה כיבוד אב ואם. ומאידך כתב פתחי תשובה יורה דעה (ר"מ, ח) שאם אדם לומד תורה ואביו ביקש ממנו למזוג לו כוס מים, צריך להפסיק ולשרת אותו, ולמה תלמוד תורה כאן לא דחה כיבוד אב ?

5) כתב הרמב"ם בהלכות אישות (י, י"ג-יד) שאין לשאת אשה בחול המועד משום שאין מערבים שמחה לשמחה ומקור לזה בפרשה שלנו "מלא שבוע זאת וניתנה לך גם את זאת" שלא לערבב שמחת שבעה ברכות של לאה בשל רחל. אמנם כתב הרמב"ם שמותר לישא נשים רבות כאחת ביום אחד, ויעשה שמחת שבעה ברכות לכל אחת בנפרד, אחת אחרי השניה, ואין בזה משום מערבין שמחה בשמחה. ולכן צ"ע למה לבן נתן רחל ליעקב רק אחרי שבוע ימים, הרי מותר לישא אותן ביום אחד או למחרת, ולנהוג שמחת שבעה ברכות אחת אחרי השניה ? עיין ספר המקנה בקונטרס אחרון (סב, ג).

אפשר לשלוח תשובות לכתובת מייל.

אמנם בראותו את יקר תפארת גדולת אחיו, התהפך לבו בקרבו, ולא סבל לראות שאחיו עלה עליו, לכן זמם מזימה להכשיל אותו בכדי שהתחייב מיתה, ואז יחזור ויקח את מקומו. שמעי בהיותו עם הארץ לא ידע בכלל איזוהי ביאה, איזוהי שיבה, איך להתלבש, אלו הם בגדי כהונה, ולכן חניו לימד לו דברים לא נכונים, והלביש אותו בבגדי חול לגמרי ולא בשמונה בגדי כהונה גדולה. חכמים רצו להרוג אותו ואז הבינו שבעצם חניו אשם בזה, חניו ברח למצרים ובנה שם מזבח שלא כדין !

מה קורה כאן ? באבות דרבי נתן למדנו שאחת מן השאלות ששואלים ביום הדין היא האם המלכת את חבריך עליך בנחת ? כלומר מי שיש לו חזוק פנימי, והוא קרוב ומחובר להשם יתברך, אינו מחפש מעמד בחברה, לא איכפת לו שחבירו עולה עליו, ומוכן להמליך אותו עליו בנחת ובלי תחושה של מרידות ! חניו בהתחלה עשה מעשה גדול, ברח מן הכבוד לכבוד אחיו, אולם אחרי ששמעי עלה לגדולה וראה אותו עולה עליו, לא היה יכול להשלים עם זה, והפך הקערה על פיה, עד שהידרדר לגמרי ובנה מזבח במצרים שלא כדת !

כעת ניתן להבין את הגדלות של רחל, אמנם היא מסרה את הסימנים בצניעות ובלי לגלות את עומק הוויתור שלה, אבל אחרי שהיא היתה אמורה להיות עקרת הבית, התהפך הגלגל, היא היתה עקרה, ולא זכתה להעמיד שש שבטים, שבהם מלכות, כהונה ולויה, כביכול היא עלתה עליה ואף פעם לא נתפתחה לגלות כמה חסד היא עשתה בשביל לאה. זה חזוק פנימי עצום וזה הצניעות של רחל. אם נרצה להגדיר במילה אחת מה זה צניעות, צניעות זה פנימיות. מי שיש לו חזוק פנימי, אין צורך להתבלט, לעלות על אחרים ולא משנה אם האחרים יותר מצליחים ממנו. לכן חכמים הגדירו את הגבורה של רחל במילה אחת : צניעות !

זה הפשט "ואת צנועים חכמה" מי שבאמת חכם, בוחר לכתחילה בצניעות, אין צורך בלהתבלט ואדרבה זה מאוס עליו וזה מפריע לפנימיות שלו !

מי שבאמת אינו מתלבש בצניעות, חוץ מהאיסור והמכשול שיש בדבר, יש גם דבר עמוק וכואב, אין פנימיות, אין חזוק פנימי, אין ערך אמיתי, לכן זה ממש מסכנות, צורך נפשי להתבלט כדי למשוך הערכה מזויפת משל אחרים. סימן לפנימיות ואושר פנימי : צניעות.

גם אצל אסתר המלכה, כידוע אחשוורוש לא רצה לדבר איתה באופן ישיר, אלא על ידי שליח. אין זה בכבודו לדבר עם אשה ברחוב בלי ייחוס. היה יצר הרע גדול לגלול שהיא מזרע שאול, ההתנשאות של אחשוורוש היה דבר בלתי נסבל, לא לאסתר, החזוק הפנימי שלה גרם לה שלא איכפת היה לה מהיחס של אחרים, ולכן מה שלא גילתה את עמה ומולדתה למרות כל הלחץ הזה, אכן נובע לגמרי ממידת הצניעות !

שבת שלום